

Amir Temurning hayoti va farzand tarbiyasidagi o'g'itlari

Sarvinoz Bahodir-qizi Isroilva
Ilmiy maslahatchi: M.Mirzakarimova
Andijon davlat chet tilar instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Amir Temurning hayoti va o'z farzandlariga bergan tarbiyasi, har tomonlama yuksak qilib voyaga yetkizdirgani haqida so'z yuritiladi. U o'z raqiblariga ham dostona munosabatda bo'lgan. Maqolada uning tuzuklari haqida ham ma'lumot berilib ketilgan. Asosan ushbu maqolada uning o'g'itlari haqida ko'plab ma'lumot va misollar keltirilgan.

Kalit so'zlar: tuzuklar, hayoti, tarbiyaviy o'g'itlari, yurishi, kitob, ilm, Amir Temur, tarbiya, boyluk, jang, adabiyot, hukumdor

Amir Temur's life and advice on children's education

Sarvinoz Bahodir-kizi Isroilva
Scientific advisor: M.Mirzakarimova
Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article discusses the life of Amir Temur and the upbringing he gave to his children, raising them in all respects. He also treated his opponents with friendship. The article also provides information about his rules. Basically, this article provides a lot of information and examples about his rules.

Keywords: rules, life, educational rules, behavior, book, science, Amir Temur, upbringing, wealth, battle, literature, ruler

Amir Temur bizning hayotimizda juda ko'p hotiralar bilan eslanadi, bu hotiralarni biz kitoblardan uning tuzuklari va albatda tarbiyaviy o'g'itlaridan olamiz. Bizning davlatimizda ota-bobolarimizga atab va ularning hotiralariga bag'ishlab bayram, tadbirlar o'tazamiz va ushbu tadbirga qatnashgan o'qituvch, o'quvchilar ularning hayotidan parchalar so'zlashadi. Bu bayramlar biz yoshlarga bobolarimiz va sarkardalarimiz haqida bilishimizga yordam beradi.

Amir Temur Ko'ragon ibn Amir Tarag'ay 1336-yilning 9-aprelida osha paytlardagi Kesh (Shahrisabz)ga qarashli Hoja Ilg'or qishlog'ida tavallud topgan.Otasi Amir Tarag'ay o'ziga to'q,badavlat kishi edi. Lekin bo'lajak Sohibqiron tavallud topgan paytida Qazag'on huzurida bir mansabga ega edi.Amir Temurning otasining tort og'il va iki qizi bor edi. Og'ilari - Amir Temur, Suyurgatmish,

Olamshayx Jug 'I nuyon, qizlari- Qutlug' Turkon og'a, Sherbik og'a. Amir Temur yoshlikdan ilm ahliga juda kata e'tibor bergan. Tarixlar, hikoyatlar, qissalar va rivoyatlar tinlamoqqa mayli ko'p, adabiyot, san'atni, xarbiy ishlarni jon - dildan sevgan o'ya zukko, oqilu-dono, fahm - farosatli, ayni chog'da dovyura, jasur bo'lgan. Amir Temur o'zining ilk harbiy faoliyatini qo'l ostidagi navkarari bilan ayrim viloyat amirlariga xizmat qilishdan boshlagan; ularning o'zaro kurashlarida qatnashib, jasorat ko'rsatgan, janglarda chiniqqan, harbiy mahoratini oshirgan. Dong'I butun Qashqadaryo vohasiga yoyilgan. Amir Temurning aql-u zakovati, shijoati va shuhrati uni Movarounnahrning nufuzli amirlaridan amir Xizr Yasovuriy va amir Qazatn bilan yaqinlashtirdi. Xondamirning yozishicha, otasi amir Tarag'ay Amir Temurni avval (1335) amir Jou barlosning qizi Nurmushk og oga, so'ngraog'aga uylantiradi.

Amir Temur 1389-yildan Usmonli turlar taxtini egallagan sulton Boyazid I Yildirim (1359-1403) bilan jang qilishga shoshilmadi, aksincha, sulton bilan munosabatini yaxshilash tarafdori bo'lgan. Ziddiyatlarni diplomatic yo'l bilan hal qilish maqsadida iki tomon o'rtasida 4 marta xat almashish tashabbusori bo'ldi. Biroq sulton Boyazid esa har safar qaysarlik, manmanli qilib hatto Amir Temur nomiga nomaqbul so'zlarni yozgan. Lekin Amir Temur shunda jahl bilan emas oylab ish ko'radi. Doimo u o'z farzadlariga ornak sifatida bo'lgan bu masalalarda ko'plab kitoblarda ham keltirilgan. Bu jang tarixda "Anqara jangi" deb atalgan. Bu jang 3 kun davom etadi.

Amir Temurning boshqaruv tizimi butun hududda yagona markazlashgan siyosiy tartib asosiga qurilgan edi. U dunyoning 27 o'lkasi va viloyatlarni zabt etgan. Amir Temur davrida davlat o'z tarkibiy tuzilishiga ko'ra harbiy * siyosiy tartiblarga asoslangandi.

Amir Temur nafaqat buyuk sarkarda va kuchli davla arbobi, balki farzand tarbiyasiga alohida e'tibor bergan dono ota ham edi. U farzandlarini kelajada davlatni boshqaradigan, xalq oldida mas'uliyatni his qiladigan va adolatli hukmdor bo'lib yetishishni istagan. Shu sababli u bolalarini har tomonlama-ilmiy, harbiy, siyosiy va axloqiy jihatdan puxta tarbiyalangan. Avvalo, Temur ilm-fanga kata ahamiyat bergan. U farzandlarini Qur'on, hadis, tarix va boshqa diniy va dunyoviy ilmlarni o'rganishga undagan. Maxsus ustozlar tayinlanib, ularning bilimli bo'lishini ta'minlagan. Temur ilmi inson davlatni oqilona boshqaradi, deb hisoblagan. Keyinchalik Temuriylar sulolasidan chiqqan Mirzo Ulug'bekning buyuk olim bo'lib yetishishi aynan shu tarbiya an'alarining davomidir. Uning og'illari yoshligidan ot minish, qilichbozlik qilgan. Ularni turli viloyatlarga hokim etib tayinlab, amaliy tajriba orttirishgan. Amir Temuring tarbiya usullari uning mashhur asari - Temur tuzuklarida ham o'z aksini topgan¹.

¹ Temur tuzuklari kitobi Tarjimonlar Alixon S, Habibullo K. 2019 -yil 55 bet.

“Mamlakatimizda fath etuvchi baxti farzandlarim va jahonni idora etguvchi qudratli nabiralarimga ma’lum bo’lsinkim, Tangri taola dargohidan umidim shulki, ko’plab farzandlarim, avlodu zurriyotim saltanant taxtiga o’tirib, mamalaatlarni idora etgay. Shuning uchun saltanat qurish, davlat tutish bobida o’zim qo’llagan ishlarni bir necha Tuzuka bog’ladim va saltanatni boshqarish haqida qo’llanma yozib qoldirdim, toi farzandlarim, avlod va zurriyotimdan bo’lanlarning har biri unga muvofiq ish yuritsin.

Bu tuzularlardan saltanat ishlarini boshqarishda qo’llanma sifatida foydalangaylar, toki mendan ularga yetadigan davlat va saltanat zararu tanazzuldan omon bo’lgay.”deb Amir Temur 12 tuzuk yozib qoldiradi, va nabira, farzandlariga mamlakatni boshqarishda foydalanadilar deb aytadi. Sababi o’zlari ham shu 12 tuzukni o’ziga shior qilib saltanat martabasiga erishdadi va saltanat taxtiga zebu - ziynat beradi.

Tuzuklar jumlasidan o’z davlatiti va saltanatiga bo’g’lagan birinchi tuzuki shulki, Tangri taolaning dini va Muhammad mustafoning shariatiga dunyoda rivoj berdi. Har yerda va har vaqt islom dinini qo’llab-quvvatladi. Amir Temur dinu shariatda tuzukini tartibga keltirganidan keyin, saltanat korxonasining tuzukini ham tuzadi. Saltanat ishlarini qonun va qoidalar, to’ra va tuzukka solib, saltanatim martabayu e’tiborini saqlaydi.

Amir Temur saltanat ishlarida 4 narsaga amal qilgan; kengash, mashvaratu maslahat, qat’iy qaror, ehtiyorkorlik. Ko’plab kitoblarda uning o’g’itlari haqida misollar keltirilgan, bulardan ko’pi tarbiya haqida berilgan. Tarbiyaliy inson har qanday vaziyatda to’g’ri hulosa va qaror chiqara oladi va ilm olishdan qochmaydi.

Amir Temur insonlarga shunday tarbiyaviy o’g’itlar bilan tushuntirgan.

“Bir ishga kirishmay turib, undan qutulib chiqish yo’llarini mo’ljallab qo’y.” Men bu gaplaridan tushundimki har bir inson ish boshlashidan avval uning yakuni qanday bolishini ham oylash kerakligini, yaxshi va yomon yakunlar haqida ham oylashi kerakligini tushundim, ya’ni u vaziyatdan chiqib ketishlidi bilib oldim. “Yuz ming otliq askar qila olmagan ishni bir to’g’ri tadbir bilan amalga oshirish mumkin”. Bobomizni bu so’zlaridan men hozirgi ota onalarda ko’rayabman, chunki bolalariga sokib tarbiya berishyabdi ya’ni qattiq turib olishyabdi va ustozlariga ham qattiq turing shoh deb ta’kidlab o’tishyabdi. Bolalar ota onasidan qancha soish eshitishmasin yana osha yomon odatlarini qilishyabdi aytmoqchimanki shu bolalarga to’g’ri yol bilan misollar bilan va albatda chiroyli tushuntirishlar bilan ona uqtirsa tushunadi deb oylayman. “Shijoatli kishilarni do’st tut, chunki Tangri taol jasur kishilarni ardoqlaydi”, “Yaxshi odam yurt tuzar, yomon odam yurt buzar”, “Yaxshini yomon kunda sina”. Ushbu satirlarda bobomizni inslarni do’st tutmoqchi bo’lsak yaxshisini va albatda yordamdan qo’chmasdan doimo yonimizda turadigonini tanlashimizni ta’kidlab otibdi. Olamda yaxshi inson ko’paysa hammani yaxshilikka

tortadi va bu olam yaxshilar bilan to'ldi. Men shunday deb o'ylayman. "Har kimning qadr - qimmat, tutgan mavqeini va har narsaning o'lchovini belgilab olishing va shunga muvofiq ish yuritishing kerak." "Mamlakatni himoya qilib, dushmani yo'latmagan navkarni yuqori martabaga ko'tarib, hurmatlasinlar.

"Hech kimdan o'ch olish payida bo'lmadim. Tuzimni totib, menga yomonlik qilganlarni parvardigori olamga topshirdim. Soffdil kishilar, sayyidlar, olimlar va fozillarga dargohim doim ochiq edi. Nafsi yomon himmatsizlarni, ko'ngli buzuvq qo'rqoqlarni majlisimdan quvib yubordim".

"Kimning aqli va shijoatini sinov tarozusida tortib ko'rib, boshqalarnikidan ortiqroq ko'rsam, uni tarbiya qilib, amirlik darajasiga ko'tarar edim. So'ngra ko'rsatgan xizmatiga yarasha martabasini yana-da oshirar edim".

Bu fikrlarda hech qachon non- tuz talashmaslikni o'rgandim va uni ohiri nima bo'lishini bilib oldim. Yaxshi va tarbiyaviy insonlarni rag'batlash va maqtovlar qilishni bilib oldim. Chunki ular shunga loyiq va shunga yarasha o'zlarini ko'rsatishadi. Maqola yozishim davomida men Amir Temur haqida ko'plab ma'lumotlarga ega bo'ldim va yaqinlarimga ulashdim. Amir Temur saltanati uchun juda kata hissa qo'shgan ekan va albatda farzandlariga ham to'g'ri tarbiya bergan va mashg'ulotar bilan band qilgan ekan. Men ham bobomiz kabi to'g'ri inson va adolatli bolishga harakat qilaman va u sababli biz tinch olkamizda yashayabmiz va osmonimiz musoffo. Amir Temur bizning qahramonimiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Madaminjonovna, M. M. METHODOLOGY OF EDUCATIONAL TEACHING OF GENERAL SCIENCES.
2. Muhammaddilyor Diyorbek O'G'Li Uzoqjonov, & Maxliyoxon Madaminjonovna Mirzakarimova (2025). Atrof-muhitni asrash va ekologik barqarorlikni ta'minlash muammolari. Science and Education, 6 (12), 17-21.
3. Mirzakarimova, M. (2025). O 'QUVCHILARDA TADBIRKORLIK TUSHUNCHALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIAGNOSTIK TAHLILI. Scientific journal of the Fergana State University, (4), 1-1.
4. Mirzakarimova, M. (2025). Didactic Effectiveness of Teaching General Sciences with an Entrepreneurial Orientation. Journal of Institutional Research South East Asia, 23(3).
5. Uzoqjonov, M. D. O. G. L., & Mirzakarimova, M. M. (2025). Zamonaviy texnologiyalarning atrof-muhitga ta'siri. Science and Education, 6(11), 281-284.
6. El-Atrash, A., Zaki, S., Tousson, E., & Negm, M. (2022). Copper oxide nanoparticles induced liver and kidney toxicity in rat. Asian Journal of Biochemistry, Genetics and Molecular Biology, 12(4), 154-160.

7. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonov, M. D. O. G. L. (2025). Zamonaviy axborot texnologiyalariga o'tishda axborot xavfsizligi. *Science and Education*, 6(10), 89-93.
8. МИРЗАКАРИМОВА, М. М. (2022). ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙУНАЛТИРИБ УЎҚИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ.
9. Madaminjonovna, M., & Uzoqjonov, M. (2025). The possibilities of solving environmental problems through technology. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(7), 11-15.
10. Uzoqjonov, M., & Mirzakarimova, M. (2025). The role and significance of artificial intelligence in modern society. *Technical Science Integrated Research*, 1(6), 8-10.
11. Mirzakarimova, M., & Uzoqjonov, M. (2025). Information security in information-communication technologies. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(6), 8-11.
12. УМНОВ, Д. Г., КАРИЕВ, А. Д., ТЕШАБОВЕВ, А. Ю., & МИРЗАКАРИМОВА, М. М. (2024). Формирование финансовой грамотности и культуры потребления у старших дошкольников. *Перспективы науки и образования*, (6 (72)), 420-436.
13. MADAMINJONOVNA, M. X. T. T. Y. (2022). NALTIRIB O'QITISHNING DИДАКТИК АСОСЛАРИ. *Nova. Pub*, 1-128.
14. Madaminjonovna, M. M. (2024). ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL CULTURE IN THE "MAN-NATURE-SOCIETY" SYSTEM. *Web of Teachers: Inderscience Research*, 2(5), 51-55.
15. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2024). Pedagogik mahoratning shakllanishi va rivojlanishi. *Science and Education*, 5(3), 264-269.
16. Mirzakarimova, M. M. (2024). O'qituvchining muomala madaniyati. *Science and Education*, 5(4), 278-282.
17. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2024). "Avesto" va pedagogik fikrlar rivoji. *Science and Education*, 5(2), 224-228.
18. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2023). Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari. *Science and Education*, 4(12), 321-324.
19. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2023). O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish. *Science and Education*, 4(11), 78-83.
20. Mirzakarimova, M. (2023). CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (6), 410-415.

21. Мирзакаримова, М. М. (2020). Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими. *Science and Education*, 1(4), 97-103.

22. Мирзакаримова, М. М. (2020). ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL" INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY*, 1(1), 63-65.

23. Mirzakarimova, M. M. (2022). The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes. *Telematique.-2022.-S*, 7128-7131.

24. Мирзакаримова, М. М. (2020). Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими. *Science and Education*, 1(4), 216-222.

25. Mirzakarimova, M. (2023). EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES. *Академические исследования в современной науке*, 2(8), 92-94.

26. Madaminjonovna, M. M. (2023). Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies. *International Journal of Human Computing Studies*, 5(3), 15-17.